

CAPUT VI.

De Legum humanarum cessatione:

VARIIS de causis cessare potest humana Lex, nimirum per cessationem finis propter quem condita fuit, per dispensationem, interpretationem, derogationem & abrogationem.

ARTICULUS PRIMUS.

An cessante fine Legis, Lex quoque ipsa desinat.

Lex desinit cum tota causa propter quam condita fuerat, cessat respectu totius communitatis: Lex enim non obligat, nisi juxta voluntatem Legislatoris: atqui ubi cessat respectu totius communitatis tota & integra causa propter quam lata fuit, tunc merito censetur Legislator nolle subditos obstringere. Præterea Lex desinit cum nullius est utilitatis: atqui nulla est prorsus Legis utilitas, quando respectu totius communitatis extinguitur quidquid causæ ad eam constituendam impulerat; ergo, &c.

Dixi autem 1º. *cessante totâ causâ*; quia h plures ob causas Lex instituta fuerit, cum una desinit, aliis subsistentibus, tunc non interit Legis obligatio. Si Episcopus, v. g. jejunium præcipiat ad pacem & Principis sanitatem obtinendam, non cessat Lex, perseverante bello, etiam si Princeps convalescerit. Ad sapientem hanc regulam non fatiscunt theatralium spectaculorum patroni: ipsi opponitur gravissima & Patrum & Conciliorum autoritas. Quid verò respondent? Ludi scenici, inquit, eam ob causam à Patribus & Conciliis prohibiti fuerunt, quòd in iis dominaretur idolo-

latria, & inde periculum esset ne subverteretur fides Christianorum: cum autem hæc ratio jam pridem desierit, cessavit etiam Lex quæ hujusmodi spectacula interdixerat. Sed ineptum prorsus est hoc ratiocinium. Idololatriæ enim periculum non sola causa fuit, propter quam ludos theatrales Ecclesia prohibuerit: sed præterea idèd vetiti sunt, quòd cupiditatum sint irritamenta; quòd vitia iis coloribus adornent, quibus eorum fœditas diffimuletur; quòd varias artes edoceant quibus homines ad malum ex natura sua jam proclives utuntur, ut suæ libidini indulgeant. Cum autem iis vitiis etiamnum fœdari soleant scenica spectacula, vigent adhuc præcipuæ causæ propter quas ab Ecclesia prohibita sunt; hæc igitur Lex suam obligandi vim retinet.

Dixi 2º. *respeû totius communitatis*. Ubi enim finis propter quem Lex condita fuit, non cessat nisi respectu quorundam privatorum, & in aliquo casu particulari, tunc Lex vim suam retinet: huic pròindè omnes tenentur obtemperare, vel etiam ii privati in quibus locum non habet ratio propter quam Lex sancita est: vult enim Legislator ut Lex omnes obliget, quandiu finis seu causa propter quam instituta est, non cessat respectu communitatis. Præterea si quoties in aliquibus privatis causa defuerit, propter quam Lex condita est, toties erga hujusmodi privatos desineret Legis obligatio, de Legum omnium observatione actum esset & conclamatum: quisque enim sibi facile persuaderet finem Legis, idèdque & Legem ipsam sibi cessare.

ARTICULUS II.

De cessatione Legis humanæ per dispensationem.

Dispensare nihil aliud est, quàm solvere aliquem à Legis obligatione, dum erga alios viget.

Quæres 1°. cujus sit aliquem à Lege eximere.

Resp. 1°. Id potest Legislator: sicut enim valet Legem ferre, & postquam tulit, penitus tollere; ita & potest eam respectu hujus vel illius subditi in casu particulari auferre; 2°. idem valet qui jurisdictione Legislatorem superat, quia potestas inferior illiusque exercitium pendet à Superiore; 3°. id etiam potest Legislatoris successor, quia in totam sui antecessoris potestatem succedit.

Quæres 2°. an possit inferior à Legibus Superioris quemquam solvere.

Resp. non posse nisi ex Superioris consensu expresso, vel tacito. Ratio est, quòd dispensatio sit actus jurisdictionis, nullam verò habeat inferior in Leges à Superiore conditas. Dixi autem, nisi ex consensu Superioris expresso, quia potest Superior alteri suam potestatem delegare; siquidem ex regula juris: *Potest quis per alium quod potest facere per seipsum.* (Reg. 68. in Sexto, pag. 846.) Dixi præterea, vel ex consensu tacito qui adesse judicatur 1°. dum invaluit consuetudo, ut inferiores immunitatem à Legibus Superiorum concedant, iisdem scientibus & permittentibus: sic Parochi subditos solvere possunt à jejuniis ecclesiasticis, & Festorum observatione, quia id consuetudine, & quidem rationi consentaneâ, inductum est: nimis enim molestum esset, & in iis levioribus quæ frequentissimè occurrunt, necesse foret ad Episcoporum

recurrere; 2°. cum urget dispensandi necessitas, difficileque est Superiorem adire, & grave in morâ periculum est, sive infamiæ, sive scandali, sive gravis alterius mali? id enim postulat Ecclesiæ caritas & bonum commune: quapropter in hujusmodi circumstantiis, Episcopi facultatem habent dispensandi, etiam in casibus Summo Pontifici reservatis.

Quæres 3°. an licita sit dispensatio quæ sine causa conceditur.

Resp. eam esse illicitam. Nefas quippè est dispensationem concedere, nisi justa necessitas vel utilitas id exigat: *Quòd si urgens justaque ratio, inquit Concilium Tridentinum, & major quandoque utilitas postulaverit cum aliquibus dispensandum esse, id, causâ cognitâ, ac summâ maturitate, atque gratis à quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum.* (Sess. 25. de reform. cap. 18.) Quâ de re audiamus S. Bernardum: *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est; . . . cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* (Lib. 3. de consider. cap. 4. n. 18. tom. 1. p. 433.) *Dispensationes enim sine gravi causa concessæ, totidem sunt quasi vulnera Ecclesiæ Canonibus inflicta, viamque ad morum & disciplinæ ecclesiasticæ dissolutionem aperiunt; multis scilicet peccandi occasionem præbendo, qui idem sibi licere putant, quod & aliis quos absque ulla speciali causa vident Legibus eximi.*

Quæres 4°. utrùm valida sit dispensatio citra causam concessa.

Resp. Invalidam esse dispensationem sine causa ab inferiori & delegato concessam, unanimis est Theologorum sententia. Ratio est, quòd meritò censetur Superior inferiori potestatem dispensandi non dare, nisi ut eam justa de causa exerceat;

siquidem citra peccatum non potuisset facultatem sine causa dispensandi committere. Ubi verò sine causa conceditur dispensatio à supremo Legislatore, tunc eam validam esse docent vulgò Theologi; quia sicut potuit Legislator Legem non ferre, sic eam potest tollere, vel respectu omnium subditorum, Legem abrogando; vel respectu quorundam privatorum, eos à Legis obligatione liberando.

Huic autem opinioni meritò reclamat Concina, quia dispensatio quæ sine causa conceditur, injusta est, ut omnes fatentur; ergo & nulla: nam quemadmodum Lex iniqua, ex omnium consensu, nulla est; ita & injusta immunitas à Lege censenda est nulla. Sicut enim Lex, sic dispensatio ad bonum commune utilitatemque subditorum spectare debet, & in eo capite eadem est utriusque ratio. Præterea ea dispensatio invalida est, quæ subditum à Legis vinculo non solvit: atqui omnis dispensatio sine causa & injusta, subditum à Legis vinculo non liberat; siquidem immunitate, quam injustè sibi concessam novit, sine peccato uti non potest; ergo, &c.

Denique potest Legislator Legem condere, vel non condere; sed posita Lege, quandiu viget, ejus observationi, tanquam fidelis custos, providere debet Princeps: ab ea igitur pro suo arbitrio, & citra causam, eximere sine peccato non potest.

Quæres 5°. an, cessante dispensationis causâ, cesset & ipsa dispensatio.

Resp. 1°. Si causa eo tempore desinat quo dantur litteræ dispensatoriæ, cessat dispensatio; quia Superiores sine causa eam condere nec volunt nec possunt. Idcirco litteris dispensatoriis hæc inferuntur verba: *Si ita est*, vel, *si preces veritate nitantur*. 2°. Quando desit causa postquam datæ fuerint litteræ dispensatoriæ, sed ante earum executionem (gallicè, *avant que d'être fulminées*) cessat dispensatio, quia Mandatarius non potest

dispensare, nisi sub ea conditione apposta, *se preces veritate nitantur*: atqui exigit hæc clausula ut quo tempore delegatus concedit dispensationem, ipsius causa subsistat.

30. Cum dispensatio ultimum & totum suum effectum habuit, non revocari potest. Si quis, v. g. dispensationem obtinuerit ad ineundum Matrimonium, ad suscipiendos Ordines sacros, certè post celebratum Matrimonium, post susceptos Ordines revocari nequit dispensatio, ut res ex se patet.

40. In iis quæ aliquam temporis continuitatem complectuntur, quale est, v. g. jejunium quadragesimale, haud dubiè cessaret dispensatio, pro eo tempore quo desineret tota ipsius causa; quia talem fuisse Superioris mentem satis manifestum est. Itaque laboras incommodo quod per totam quadragesimam duraturum bonâ fide existimas; ideò pro toto hoc tempore obtines immunitatem à jejuniis, à recitandis horis Canonicis; unâ vel alterâ post impetratam dispensationem hebdomadâ, prorsus convalescis, numquid à jejunio vel à divini Officii recitatione liber eris? nequaquam. Id quantum à communi Christianorum sensu abhorreat, facile est intelligere.

Quæres 60. quandonam dispensatio dicatur *subreptitia* vel *obreptitia*.

Resp. Ea dispensatio *subreptitia* dicitur, in qua postulator aliquid veri reticet, quod ex jure & consuetudine exprimendum erat; *obreptitia* autem appellatur, cum in petitione aliquid falsi narratur. Quæ de re hæc esto regula generalis, inquit eruditus Concina: Quando reticetur aliqua veritas, aut narratur aliqua falsitas, quâ prudentum judicio casus expositus vitiatur, invalida est dispensatio, et si Summus Pontifex eam concessurus fuisset, facti veritate non dissimulatâ; quia ut valeat dispensatio necessarius est Superioris consensus, &c.

sufficit futurus: porro quando casus pervertitur, & aliter exponitur quàm se habeat, tunc consensus Pontificis præsens non cadit in verum casum, cum æquidem propositus fuerit, sed in fictitium.

Hinc colligit *Conclna* non probandam esse eorum regulam, qui statuunt veritatis reticentiam, aut falsi narrationem non irritam facere dispensationem, quando Pontifex eam perindè concessisset, etiamsi veritas fuisset expressa, & falsitas omiſsa: ad dispensationem enim validam non sufficit consensus futurus, sed præsens requiritur.

ARTICULUS III.

De cessatione legis per interpretationem, derogationem, & abrogationem.

Interpretatio duplex est; alia *proprie dicta* quæ verba Legis, cum aliquid ambiguitatis vel obscuritatis habent, explanantur & genuinus illorum sensus exponitur; alia *improprie dicta* quæ declarat æquum esse ut hic vel ille casus à Lege excipiat: hujusmodi interpretatio græcè *epieikeia*, latinè *æquitas* dicitur. Per interpretationem proprie dictam non cessat Lex, sed tantummodò explicatur genuinus illius sensus. Per interpretationem verbò improprie dictam sive *epieikeian*, Lex cessat in aliquo casu particulari, quem æquum est à Lege eximi, quamvis eum non exceperit Legislator; excepturus tamen, si eum prævidisset. Tunc autem locum habet *epieikeia*, cum in Lege observanda gravior esset incommodum, quàm in ea non observanda: æquum est enim Legislatoris mentem ita interpretari, ut in eo casu Legem suam servari *non*. Quia humani actus de quibus Leges dantur, inquit S. Thomas, in singularibus contingentibus consistunt, quæ infinitis modis variari possunt, non est possibile aliquam regulam Legis institui, quæ in

nullo casu deficeret; sed Legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit, secundum hoc Legem ferentes; quam tamen in aliquibus casibus servare, est contra . . . bonum commune quod Lex intendit. (2. 2. quæst. 120. art. 1. in corp.)

Derogatio est Legis secundam aliquam sui partem imminutio, remanente altera; cum, v. g. in die festo tollitur cessatio ab opere servili, dum integra servatur Missæ audiendæ obligatio.

Abrogatio est totius Legis abolitio quæ fieri potest; 1o. per contrariam consuetudinem; 2o. per Legem posteriorem quæ cum priori pugnet; 3o. per revocationem à Superiore factam. Suam tamen, aut sui antecessoris Legem licitè tollere non potest Superior, sine justa causa quæ ad bonum commune spectet; quia ipsi data non est à Deo potestas in destructionem, sed in ædificationem. Legem abrogandi duplex esse potest causa, ut docet S. Thomas, altera ex parte Legislatorum: *Nam primi*, inquit, *qui intenderunt invenire aliquid utile communitati bonum, non valentes omnia ex se ipsis considerare, instituerunt quædam imperfecta, in multis deficientia, quæ posteriores mutaverunt, instituentes aliqua quæ in paucioribus deficere possunt à communi utilitate;* (1. 2. quæst. 97. art. 1.) altera causa ita ex parte hominum, quibus, ait S. Doctor, secundum diversas eorum conditiones diversa conveniunt: quemadmodum enim corpus humanum non semper per iisdem remediis curandum est, nec iisdem alimentis nutriendum, sed nunc his, nunc illis, quia non eodem semper modo comparatum est: ita & animi populorum modò his, modò illis Legibus dirigendi sunt, prout varias subeunt morum & affectionum vicissitudines, ex quibus fit ut Lex uno tempore expediat, & alio tempore noceat.